

Seizure of Cryptocurrencies: A Convergence of Law and Technology in Civil Judgment Enforcement

 Seyyed Abbas Mousavi

PhD in Private Law and Judge of the Supreme Court, Tehran, Iran
Email: amousavi50@yahoo.com

Abstract

The process of identifying and detaining assets during the enforcement of a civil judgment is the most important and effective action. Therefore, most of the executive decrees (from Article 49 onwards of Civil Procedure Act of Iran) are aimed at this matter. Also, most of the ancillary claims and sudden events in the scope of enforcement are related to the seizure of property. A serious concern in this regard is access to the property of judgment debtor and the possibility of its entry into the seizure process because sometimes, even properties with economic value and equivalent to the property subject to the judgment, cannot be seized for some reasons. On the other hand, judgment debtors always seek to remove their assets from the scope of search of judgment creditor and enforcement section. This context, as well

Journal of Research and
Development in Private Law

Iranian Law and Legal Research
Institute

Vol. 2 | No. 3 | Spring and
Summer 2025
(Original Article)

www.jpl.illrc.ac.ir

DOI:
10.22034/jpl.2025.721259

as the lack of effective regulations and executive orders, have led to suspicion and hesitation in the possibility of detaining some properties. An example of this properties is cryptocurrencies and digital assets. Cryptocurrencies are a new symbol of the development of technology and economic developments, which makes the link between law and technology inevitable. We should wait to see what reaction and judgment the doctrine and legal rules consider for this product. For instance, in the scope of the enforcement of the judgment, when no property is obtained from the judgment debtor, possible to arrest the Cryptocurrency discovered from debtor and attach and receive it from that place? What is the view of judicial precedent in our country and comparative law on this issue? What are the challenges and difficulties in the process of seizure of property? In the conflict of the economic nature of this property, the vast scope of properties seizure, the principle of the certainty of execution of the sentence and respect for the judgment and enforcement order on the one hand, and the lack of clear regulations and ambiguity on how to seize and withdraw cryptocurrency on the other hand, what method and option should the bailiff choose? In this research study these important questions and challenges.

Keywords: Seizure of property, judgment creditor, judgment debto , Cryptocurrency ,digital asset.

توقیف رمزارزها؛ جلوه‌ای از پیوند حقوق و فناوری در دامنه اجرای حکم مدنی

دکتری حقوق خصوصی و قاضی بازنشسته دیوان عالی کشور، تهران،
ایران
Email: Amosavi50@yahoo.com

سیدعباس موسوی

دوفصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق خصوصی

پژوهشکده حقوق و قانون ایران

دوره ۲ | شماره ۳ | بهار و تابستان ۱۴۰۴
(مقاله پژوهشی)

www.jpl.illrc.ac.ir

DOI:

10.22034/jpl.2025.721259

چکیده

فرایند شناسایی و بازداشت مال در جریان عملیات اجرای حکم مدنی، مهم ترین و موثرترین اقدام اجرایی است. از این رو بیشتر احکام اجرایی (از مواد ۴۹ به بعد قانون اجرای احکام مدنی) معطوف به این امر است. همین‌طور بیشتر طواری و رخدادهای ناگهانی در دامنه اجرا پیرامون بازداشت مال است. یک دغدغه جدی در این راستا دسترسی به مال دادباخته و امکان ورود آن در مدار بازداشت است. چه گاه حتی مال با ارزش اقتصادی و درخور برابری با محکوم به، به دلایلی قابلیت بازداشت ندارد. از سویی دادباختگان همواره در پی آن هستند که دارایی خود را از مدار جستجوی دادبرده و دایره اجرا خارج سازند. این زمینه و همچنین نبود مقررات راهگشا و خلاء احکام اجرایی موجب شده تا در امکان بازداشت برخی اموال گمان و دودلی پیدا شود. رمز ارزها و رمز دارایی‌ها از این دست است. رمز ارزها نماد تازه‌ای از گسترش فناوری و تحولات اقتصادی است که به نسبت خود پیوند حقوق و فناوری را گریز ناپذیر می‌سازد. باید دید دکترین و قواعد حقوقی

چه واکنش و حکمی برای این محصول در نظر می‌گیرد؟ از جمله در دامنه عملیات اجرای حکم به هنگامی که از دادباخته هیچ مالی به دست نمی‌آید، آیا می‌توان رمز ارز کشف شده از دادباخته را بازداشت و از آن محل محکوم‌به را تامین و دریافت نمود؟ نگاه رویه قضایی در کشورمان و حقوق تطبیقی به این موضوع چیست؟ چالش‌ها و دشواری‌ها در مسیر بازداشت مال کدامند؟ در کشاکش اقتصادی بودن این مال، فراگیری دامنه بازداشت اموال، اصل حتمی بودن اجرا و احترام به حکم و اجرائیه از یک سو و نبود مقررات روشن و ابهام در چگونگی بازداشت و برداشت رمز ارز، دادورز چه مسیر و گزینه‌ای را باید برگزیند؟ در این مقام به این پرسش‌ها و چالش‌های مهم می‌پردازیم.

کلیدواژه‌ها: بازداشت مال، دادبرده، دادباخته، رمز ارز، رمز

دارایی

مقدمه

برابر ماده ۳۴ قانون اجرای احکام مدنی؛ همین که اجرائیه به محکوم علیه ابلاغ شد، او مکلف به اجرای حکم ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ مفاد اجرائیه است. یا اینکه باید ترتیب اجرای حکم را فراهم نماید و یا مالی معرفی کند که اجرای حکم و برداشت محکوم به از آن محل حاصل شود. همچنین در صورت خودداری دادباخته و از دست دادن فرصت «اجرای اختیاری»،^۱ دادبرده در مسیر «اجرای اجباری»^۲ می تواند اموال و دارایی دادباخته را شناسایی و بمنظور بازداشت و برداشت محکوم به از آن محل به داورز معرفی کند.

بی گمان آنچه در جریان اجرای اختیاری یا اجرای اجباری به عنوان مال برای تامین و برداشت محکوم به معرفی می شود، باید دربردارنده خصوصیات و ویژگی های «مال» وانگهی «مال درخور بازداشت» باشد. واژه شناسان مال را در معانی: خواسته، دارایی، هستی، ثروت، مکتب تعریف می کنند (دهخدا ۱۳۷۷، جلد ۱۳.. ص ۱۹۹۸۴). این تعبیر با مفهوم حقوقی مال بیگانه نیست. باب اول کتاب اول قانون مدنی (مواد ۱۱ به بعد) به بیان گونه های مال و تعریف آن پرداخت. شارحین مقررات مدنی و اجرا نیز تصویر روشن از مال ارائه داده اند.^۳ از جمع و آمیزش دیدگاه های استادان حقوق و در سازگاری با معیارهای قانون مدنی و قانون اجرای احکام مدنی باید گفت: مال دارای مفهوم درست و درخور بازداشت نیازمند ویژگی هایی چون: دارا بودن جنبه اقتصادی، قابلیت معامله یا نقل و انتقال، امکان دسترسی، آزاد و طلق بودن یا وجود مازاد بر میزان وثیقه و انسداد است. به

^۱. Voluntary execution

^۲. Forced execution

^۳. کاتوزیان، دکتر ناصر. حقوق مدنی. اموال و مالکیت. انتشارات میزان. چاپ ۵۴. ۱۴۰۰. ص ۴۴ به بعد؛ امامی، ۱۳۷۰. ص

۲۹ به بعد؛ جعفری لنگرودی، ۱۳۹۵. ص ۳۳۷ به بعد؛ ص ۱۸۶ به بعد.

واقع دادورز مقررات و عملیات بازداشت را بر مالی مترتب می‌سازد که در تعلق دادباخته یا معرفی کننده بوده و قابلیت توقیف و بهره‌مندی برای دستیابی به محکوم‌به را داشته باشد. از سویی بر اساس تعریف بانک مرکزی اروپا ارز دیجیتال نوعی پول دیجیتال مقررات‌گذاری نشده است که به طور معمول از سوی توسعه‌دهندگان آن کنترل می‌شود و اعضای یک جامعه مجازی خاص آن را پذیرفته و مورد استفاده قرار می‌دهند (روشن، و همکاران. ۱۳۹۸. ص ۵۰). ارز دیجیتال مفهوم گسترده‌تری از رمزارزها دارد. در واقع ارز دیجیتال نوعی پول است که در فضای دیجیتال و به صورت الکترونیکی قابل نقل و انتقال است.^۱ این ارزها یک فرم از پول الکترونیکی هستند؛ با این تفاوت که تمامی تراکنش‌ها در آن رمزنگاری می‌شوند و فاقد نقطه مرکزی برای نظارت و کنترل شبکه و تراکنش‌ها بوده و تمامی تراکنش‌ها برای تمام اعضای شبکه شفاف است. برای مجموعه این صفات از عناوینی همچون «ارز دیجیتال»، «رمزارز»، «پول مجازی» و «کریپتوکارنسی» استفاده می‌شود.^۲

رمزارزها و رمزدارایی‌ها گاه به عنوان عین معین موضوع حکم است و بناست در اجرای ماده ۳۸ ق.ا.ا.م همین مال از اختیار و قلمرو دارایی دادباخته خارج شده و در اختیار دادبرده قرار گیرد و گاه به عنوان وسیله‌ای برای دسترسی به محکوم‌به و معادل‌سازی آن شناسایی می‌شود.

با توجه به نبود مقررات روشن در خصوص رژیم حقوقی حاکم بر رمزارزها، نبود هر گونه نظارت بانکی و مالی از سوی سیستم بانکی و دولتی چالش و ابهام نظام کنترل و ردیابی این نوع پول و نیز از سویی دشواری در بازداشت و برداشت آن فرضیه و هدف ما در این

^۱. جوادی، امیر. «رمزارز به چه معناست». درخور جستجو در: www.amirjavadilawyer.com

^۲. حبیبزاده، طاهر. «رمزارزها در بستر مبانی فقهی و حقوقی و سیاست‌گذاری ایران». درخور جستجو در:

آفرینه امکان‌سنجی بازداشت رمزارز و ارز دیجیتال به منظور دسترسی به محکوم‌به یا پوشش آن است. در این رهیافت بر پایه منطق و اصول حاکم بر اجرا و با توجه به این که رمزارز و رمزارایی به عنوان رقیب ارزهای واقعی در معاملات و مناسبات اقتصادی مقبول واقع شده و شیوع پیدا کرده و ارزش اقتصادی آن گمانیک نیست در نتیجه به پاسخ مثبت و روشنی نسبت به ابهام یاد شده می‌رسیم. اما در این رهگذر باید دید آیا رمز ارز و رمز دارایی که در تحولات اقتصادی و فناوری وارد چرخه دارایی شهروندان شده است آیا می‌تواند مشمول توقیف اجرایی قرار گیرد یا خیر؟ در این جریان با چه موانع و چالش‌های حقوقی روبرو هست؟ نگاه مقررات داخلی و رویه قضایی کشورمان به این موضوع چیست؟ و در مقررات و رویه قضایی راهگشای بین‌المللی وضعیت آن چگونه است؟

۱- شناسایی رمز ارز و گونه‌های آن

رمزارزها نماد پول‌های جدید است که به هیچ کشور خاصی تعلق ندارد و در انواعی چون بیتکوین^۱، دوج کوین^۲، تتر^۳، اتریوم^۴، کاردانو^۵ دیگر انواع ارزهای آنلاین و برند دیده می‌شود. واژگان مصطلح دیگری برای معرفی رمزارزها به کار می‌رود، مانند: کریپتوکارنسی^۶، ارز دیجیتال و رمزارایی‌ها که بین آنها تمایز وجود دارد. «بیشتر ارزهای دیجیتال به هدف بر خورداری از امنیت بیشتر، از بین بردن واسطه‌ها و ناشناخته ماندن طراحی گردیده‌اند» (De Veris. (2016), Vol. 1). در اقتصادی بودن و قابلیت معامله این نوع جدید از پول که ره‌آورد تکنولوژی عصر حاضر است، تردیدی وجود ندارد. از این‌رو بازارها،

1. Bitcoin

2. Dogecoin

3. Tether

4. Ethereum

5. Cardano

6. Cryptocurrencies

شبکه‌های بانکی و مشتریان به تبادل کالا و خدمات با نمادهای پولی تحول یافته، از آن استقبال می‌نمایند. نظام‌های حقوقی هم با دیدن این علاقمندی آن را به عنوان مال قابل توقیف و قابل بهره‌برداری برای استیفای محکوم‌به، شناسایی نموده‌اند. در کشور ما با اینکه جسته و گریخته کسش تبادل رمزارزها وجود دارد و در چند مقطع آیین استخراج و استفاده از رمزارزها به تصویب رسیده اما معرفی و توقیف آن در عرصه اجرای احکام مدنی همچنان با دشواری و ابهاماتی همراه است.

۲- تاریخچه رمزارز و ماهیت آن

پول همواره به عنوان وسیله ای برای ذخیره ارزش، وسیله تبادل در ازای کالا و خدمات و واحدی برای سنجش ارزش مالی است. با رشد تکنولوژی در عصر دیجیتال و به کارگیری آن در امور مالی، نیاز به یک سیستم جامع و معتبر دیجیتالی برای تبادل به شدت احساس گردید. با ایجاد بانک در کشور ایتالیا در عصر رنسانس، برای اولین بار در موسسات مالی و در علم حسابداری یک دفتر جامع ثبت حساب‌ها و معاملات مورد استفاده قرار گرفت که در علم حسابداری به آن دفتر کل^۱ گفته می‌شود.

با ظهور رمزارزها در عصر دیجیتال تلاش ابداع کنندگان این نوع پول‌ها بر تمرکززدایی به هدف استفاده از فن‌آوری‌هایی مانند بلاکچین^۲ جهت ایجاد یک دفتر کل بدون تمرکز^۳ بوده است. در این دفتر کل تمامی حساب‌ها و معاملات در شبکه به طور دائمی ثبت می‌گردد تا قابلیت احراز داشته باشد. براین اساس رمزارزها توسط هیچ بانک مرکزی و یا موسسه مالی دیگری ضمانت و تأیید نمی‌گردند، زیرا غیرمتمرکز هستند. رمزارزها می

1. Ledger

2. Blockchain:

بلاکچین یا زنجیره بلوکی، سیستمی برای ثبت و ضبط داده‌ها به حساب می‌آید.

3. Distributed Ledger Technology

توانند نقش بسزائی در پرداخت های بین المللی به لحاظ کاهش چشمگیر هزینه و سرعت انتقال داشته باشند و به لحاظ ثبت مبادلات نیز بسیار دقیق و منظم می باشند. هر چند که امکان استفاده از آن ها برای عملیات پولشویی به علت فقدان یک نهاد نظارتی قانونی وجود دارد. بیت کوین^۱ به عنوان اولین و شناخته شده ترین رمزارز در سال ۲۰۰۹ توسط یک برنامه نویس ژاپنی به نام ساتوشی ناکاماتو^۲ ابداع گردید.^۳

ادعا می شود که بیش از ده هزار نوع رمزارز تا پایان ۲۰۲۲ در جهان وجود دارند^۴ که شناخته شده ترین آن ها افزون بر بیتکوین ، ریپل ، اتریوم، دوج کوین و تتر می باشند. البته علاوه بر رمزارزها پول های دیجیتالی دیگری هم مانند آلتکوین^۵ و کریپتوتوکن^۶ نیز وجود دارند که دارای تشابهات زیادی با رمزارزها می باشند.^۷

۳- واژگان و مفاهیم مرتبط

در مطالعه ماهیت و وضعیت حقوقی رمزارزها ناچار به بازگشایی پاره ای مفاهیم و اصطلاحات هستیم. برخی از این مفاهیم و واژگان مربوط به عنوان رمزارز و ارز دیجیتال در جریان دگرگونی و تازگی هست و برخی دیگر مربوط به مقررات و احکام ناظر بر آن است که در ماده ۱ آیین نامه استخراج رمزارزها مصوب ۱۴۰۱/۰۸/۲۲ هیئت وزیران تعریف و تبیین شده است.

1. Bitcoin

2. Satoshi Nakamoto

3. <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2018/06/what-are-cryptocurrencies-like-bitcoin-basics> از مقالات صندوق بین المللی پول

4. <https://www.statista.com/statistics/863917/number-crypto-coins-tokens/>

5. Altcoin

6. Crypto token

7. <https://www.fool.com/investing/stock-market/market-sectors/financials/cryptocurrency-stocks/crypto-tokens/>

۱-۳- کیف پول ارز دیجیتال

کیف پول ارز دیجیتال^۱ وسیله‌ای است که برای دریافت، ارسال و ذخیره ارزها به کار می‌رود (Okic, et al (2019 Vol. 65) .. کیف پول دیجیتال یا «نرم‌افزاری»^۲ است، که روی موبایل و کامپیوتر نصب شده، و یا «سخت‌افزاری»^۳ است مانند فلش مموری که کلیدهای خصوصی ارز دیجیتال را به شکل آفلاین (بدون نیاز به اینترنت) در خود ذخیره می‌کند و به همین دلیل امنیت بیشتری نسبت به کیف پول‌های نرم‌افزاری دارد (غلامی، و همکاران ۲۰۲۱ ص ۲۸۶).

۲-۳- صرافی ارز دیجیتال^۴

صرافی ارز دیجیتال محل و موقعیتی است که کاربران و معامله‌گران می‌توانند از آن طریق ارزهای دیجیتال را مورد معامله قرار داده و با گونه‌ای دیگر از ارز یا ارز دیجیتال یا ارز واقعی مبادله نمایند. صرافی‌ها در دو شکل «متمرکز»^۵ و «غیر متمرکز»^۶ فعالیت دارند.

۳-۳- فناوری دفتر کل توزیع شده

فناوری که با استفاده از روش‌های اجماع بین دارندگان دفترکل، اطمینان می‌دهد که اطلاعات دفترکل بین آنها به صورت کامل، همگام و تقلب‌ناپذیر، توزیع شده و هرگونه تغییر در اطلاعات دفترکل، بین دارندگان آن به روزسانی گردد.

1. Digital Wallet

2. Software

3. Hardware Wallet

4. Digital currency Exchange (DCE)

5. Centralized Exchange (CEX)

6. Decentralized Exchange (DEX)

۴-۳- داده رقومی (دیجیتالی)

موجودیت رقومی (دیجیتالی) که امکان نسخه برداری (کپی) از آن وجود دارد و در زمان ارسال، فرستنده چیزی از دست نمی دهد و گیرنده يك نسخه از آن را به دست می آورد.

۵-۳- ارزش رقومی (دیجیتالی)

موجودیت رقومی (دیجیتالی) که امکان نسخه برداری (کپی) از آن وجود ندارد و با تضمین فناوری یا شخص ثالث، در زمان ارسال، الزاماً فرستنده آن را از دست می دهد تا گیرنده آن را به دست بیاورد.

۶-۳- رمزارایی

نوعی ارزش رقومی (دیجیتالی) که الگویی ساخت نشان حساب و خلق و تسویه ارزش رقومی (دیجیتالی) بر پایه فناوری دفتر کل توزیع شده می باشد و قیمت آن بر مبنای پول رایج کشورها، ثابت یا متغیر بوده و نرخ آن در بازارهای متمرکز یا غیرمتمرکز داخلی یا بین المللی تعیین می شود و کارکرد ذخیره ارزش آن بر کارکردهای واسطه مبادله و سنجش ارزش غلبه دارد.

۷-۳- استخراج رمزارایی

نوعی خلق رمزارایی است که در آن، کاربران عضو يك شبکه دفتر کل توزیع شده، به ازای اثبات انجام يك کار معین (فعالیت پردازشی) یا بر اساس دیگر رویه (پروتکل)های اجماع، مکان به روزرسانی دفتر کل آن شبکه تراکنش های صحیح را فراهم و متناسب با سهم خود در کل تلاش اعضای شبکه، رمزارایی استخراج شده و کارمزدهای تعیین شده بر روی هر تراکنش را دریافت می کنند.

۴- بررسی مقررات تطبیقی ناظر بر رمزارزها

رواج رمزارزها و داد و ستد آن در برخی کشورها بیشتر دیده می‌شود. همین‌طور در این کشورها مقررات ناظر بر این پدیده نوین پولی از انسجام خوشایندی برخوردار است. پیرو این نتیجه ترتب آثار حقوقی بر این محصول و بهره‌مندی از آن در قلمرو اجرای حکم مدنی به سهولت امکان‌پذیر است. نگاه دیدگاه‌های حقوقی و اندیشه‌های قضایی در کشورها و مناطقی که زودتر و بهتر به شناسایی پدیده رمزارز و طراحی مقررات سودمند نسبت به آن پرداخته‌اند می‌تواند در حقوق داخلی و به‌ویژه در سه منبع دکترین، مقررات و رویه قضایی تاثیرگذار باشد. از این‌رو مقررات ناظر بر رمزارزها را در کشورهای آمریکا، انگلیس و در اتحادیه اروپا دنبال می‌کنیم.

۱-۴- رمزارز در نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا

در نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا رمزارزها به عنوان یک پول قانونی^۱ شناخته نمی‌شود. اما طبق قوانین مالی کشور آمریکا به عنوان یک وسیله انتقال وجه و وسیله تبادل^۲ به صورت قانونی به رسمیت شناخته شده است. قانون محرمانگی اسرار بانکی^۳ که منبع تقنینی اصلی برای فعالیت‌های مالی در ایالات متحده آمریکا می‌باشد مقرر می‌دارد که تامین‌کنندگان خدمات تبادل رمزارزها می‌بایست در شبکه مبارزه با جرائم مالی^۴ ثبت شده باشند و قوانین و مقررات مربوط به پولشویی و

¹ .Legal Tender

² . Medium of Exchange

³ .Bank Secrecy Act

⁴ .FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network)

تامین مالی تروریست را رعایت نمایند.^۱ همچنین کمیسیون بورس اوراق بهادار^۲ ایالات متحده آمریکا، مبادلات رمزارزها در بازارهای مالی آمریکا را به عنوان اوراق بهادار به رسمیت شناخته است و کیف پول های دیجیتال و مبادلات رمزارز را مشمول قانون اوراق بهادار می داند.^۳ مهم تر از همه کمیسیون معاملات کالاهای قراردادی آتی^۴ اجازه داده است که مبادلات رمزارز به عنوان یک معامله ابزار مشتقه^۵ به صورت عمومی صورت پذیرد و در واقع رمزارز به عنوان یک کالا^۶ پذیرفته شده است.^۷ به طور مثال، کمیسیون معاملات کالاهای قراردادی آتی در سال ۲۰۱۷ طی مصوبه ای قرارداد معاملات آتی بیت کوین را تایید نموده است.^۸

همچنین شبکه مبارزه با جرائم مالی ایالات متحده آمریکا اعلام نمود که مطابق با دستورالعمل سازمان FATF در مورد مقررات مبارزه با پولشویی راجع به تامین کنندگان

1. The rule is based on a notice of proposed rulemaking issued on May 21, 1997. See 62 FR 27890. Registration of MSBs is required by the Money Laundering Suppression Act of 1994, which also requires MSBs to maintain a list of their agents that would be available to regulators and investigators upon request. (Money Service Businesses)

<https://www.fincen.gov/fact-sheet-msb-registration-rule> Accessed : 1/09/2023

2. Securities and Exchange Commission

3. Securities Exchange Act of 1934

<https://www.sec.gov/news/public-statement/statement-clayton-2017-12-11> Accessed: 1/09/2023

4. Commodities Future Trading Commission (CFTC)

5. Derivatives

6. Commodity

7. <https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/>

Accessed: 1/09/2023

8. <https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/>

Accessed: 1/09/2023

https://www.cftc.gov/sites/default/files/idc/groups/public/@newsroom/documents/file/bitcoin_factsheet120117.pdf

Accessed: 1/09/2023

خدمات دارایی‌های مجازی^۱ با عنوان قاعده مسافرت^۲، عاملین معاملات رمزارزها موظف به گردآوری و در اختیار گذاشتن اطلاعات اشخاص معامله‌گر و ذی‌نفعان رمزارزها به مقامات مسئول می‌باشند.^۳

۲-۴- رمزارز در نظام حقوقی انگلستان

در نظام حقوقی انگلستان هم هر چند رمزارزها به عنوان پول قانونی^۴ شناخته نشده‌اند ولیکن اداره امور مالیاتی انگلستان^۵ مصوبه‌ای جهت اخذ مالیات ناشی از معاملات رمزارز وضع نموده است،^۶ که خود نشانگر این است که رمزارزها به عنوان یک نوع دارائی در حقوق انگلستان شناخته شده‌اند و مال محسوب می‌گردند. از این رو شناسایی آن توسط دادگاه‌ها و ترتب قواعد اجرایی چه در مقام دستورات موقتی^۷ و چه در مقام اجرای حکم بر آن بدون اشکال است.

در ارتباط با توقیف رمزارزها به عنوان محکوم به، در نظام حقوقی انگلستان و ولز در دسامبر ۲۰۱۹ رای صادر گردیده است که دادگاه دستور توقیف^۸ رمزارز را به عنوان محکوم به صادر نموده است. در این رای^۹ استدلال قاضی دادگاه عالی انگلستان بخش دعاوی

1. Virtual Assets

<https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/targeted-update-virtual-assets-vasps.html> Accessed: 1/09/2023

2. Trave Rule

3. <https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/> Accessed: 1/09/2023

4. Legal Tender

5. HM Revenue and Customs

6. <https://www.gov.uk/government/collections/cryptoassets>

7. Interim injunctions

8. Propriety injunction

9. [2019] EWHC 3556

<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2019/3556.html>

تجاری، قاضی سیمون برایان، این بوده است که: رمزارزها هم دارای ویژگی مالیت می‌باشند و در دسته بندی اموال غیرملموس^۱ قرار می‌گیرند. در این قضیه مقداری بیت کوین معادل ۹۵۰٫۰۰۰ دلار آمریکا در حسابی که نزد یک شرکت صرافی رمزارز^۲ به نام بیتفینکس^۳ نگهداری می‌شد، به دستور دادگاه به نفع دادبرده توقیف گردید.

نکته بسیار مهمی که در این ارتباط قابل اشاره می‌باشد اینکه؛ سیاست نظام حقوقی کشور بریتیش ویرجین آیلندز^۴، یکی از پناهگاه‌های مالیاتی^۵ شناخته شده در جهان است که در گذشته از مستعمرات بریتانیا در دریای کارائیب و جزو سرزمین های فرادریایی بریتانیا^۶ بود. سیستم حقوقی کشور بریتیش ویرجین آیلندز به تبعیت از بریتانیا، کامن لا^۷ می‌باشد.^۸

رای قاضی سیمون برایان منبع بسیار معتبری برای استناد دادگاه های تجاری کشور

1. Intangible property

2. Cryptocurrency exchange

3. Bitfinex

4. British Virgin Islands (BVI)

5. Tax Havens

6. British Overseas Territories

7. Common Law System

^۸ پناهگاه‌های مالیاتی در اقتصاد بین‌المللی نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کنند و بسیاری از شرکت‌هایی که در کشورهای پیشرفته جهان مانند آمریکای شمالی و اروپای غربی مشغول به فعالیت می‌باشند برای رهایی از نرخ بالای مالیات و قوانین سختگیرانه مالیاتی شرکت اصلی خود را در این پناهگاه‌های مالیاتی ثبت می‌کنند زیرا نرخ مالیات در این کشورها بسیار پائین و حتی نزدیک به صفر می‌باشد. عمده شرکت‌هایی که مرکز اصلی خود را در پناهگاه‌های مالیاتی ثبت می‌نمایند، شرکت‌هایی هستند که فعال در صنعت فاینانس یا تامین مالی هستند که شرکت‌های صرافی بزرگ مبادلات ارز و به ویژه شرکت‌های معامله‌گر رمزارز از جمله این شرکت‌ها می‌باشند. کشور بریتیش ویرجین آیلندز یکی از پیشگام‌ترین کشورها در قانونمند نمودن مبادلات در رمزارز به هدف ثبت شرکت‌های بیشتر و درآمد زائی می‌باشد و به همین علت بسیاری از شرکت‌های معامله‌گر رمزارز^۸ تمایل به ثبت شرکت خود در این کشور دارند.

بریتیش ویرجین آیلندز برای صدور آرائی در به رسمیت شناختن مالیت رمزارزها شده است. تا بحال چندین رای بر همین مبنا برای توقیف رمزارزها از انواع مختلف تتر، اتریوم، تزوس و رمزارزهایی مانند^۱ NFTs از دادگاه‌های کشور بریتیش ویرجین آیلندز صادر گردیده است.^۲

۳-۴- رمزارز در نظام حقوقی دیگر کشورها و مناطق

در برخی از کشورها از جمله سوئیس که یکی از قدیمی‌ترین و مهم‌ترین مراکز بانکداری خصوصی می‌باشد، رمزارز به عنوان یک پول قانونی و یک نوع دارائی به رسمیت شناخته شده است که البته کشورهای ژاپن و استرالیا نیز رمزارزها را به عنوان پول قانونی و دارائی به رسمیت می‌شناسند.^۳

اتحادیه اروپا نیز در شرف تصویب یک قانون مدون^۴ در خصوص مقررات بازارهای رمز دارائی^۵ می‌باشد که در اکتبر ۲۰۲۲ تدوین گردیده و به موجب آن مالیت رمزارزها و معاملات آن‌ها به نحو قانونی به رسمیت شناخته شده است.

به موجب بند ۲ ماده ۳ این لایحه، رمزارزهای^۶ ارزش مالی یا حقوقی است که می‌تواند با استفاده از یک دفتر کل توزیع شده^۷ به صورت الکترونیکی منتقل یا ذخیره گردد.

1. Non-Fungible Assets:

نوعی رمز دارائی که با مبنا و بر اساس کد بلاک چینی به وجود می‌آیند و بر خلاف رمزارزها دارای ارزش یکسان نیستند

2. <https://www.mourant.com/news-and-views/updates/updates-2022/cryptic-clarity-cryptoassets-as-a-thing-in-possession--a-thing-in-action--or-a-different-thing-altogether.aspx#:~:text=Ultimately%2>

3. <https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/>

4. Directive

5. MiCA (Markets in Crypto-Assets Regulation) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0593>

6. Crypto-asset

7. Distributed ledger:

به موجب بند ۴ ماده ۳۳ همان لایحه، مسئولیت نگهداری و حفاظت از رمزارزاتی ها در عهده ارائه کننده خدمات رمزارزاتی ها^۱ می باشد و می بایست به صورت یک ابزار مالی در حساب یک موسسه اعتباری نگهداری شود. ارائه کنندگان خدمات رمزارزاتی ها هم به موجب ماده ۳۵ همین لایحه حتما می بایست اشخاص حقوقی باشند که به صورت شرکت ثبت شده اند و مجوز فعالیت فقط به اشخاص حقوقی داده می شود.

طبق بند ۸ و ۹ ماده ۳ همین لایحه، معاملات رمزارزاتی ها از طریق ارائه کنندگان خدمات رمزارزاتی ها انجام می پذیرد و وظیفه نگهداری رمزارزاتی ها برای اشخاص ثالث در عهده آن ها می باشد. این وظیفه قانونی ارائه کنندگان خدمات رمزارزاتی ها خود نشان دهنده سیاست قانون گذاران اتحادیه اروپا برای تنظیم و نظارت رمزارزها به عنوان یک ارز معتبر می باشد و قاعدتاً در زمانی که مالک رمزارز به موجب حکمی محکوم به پرداخت دینی شده است، رمزارزاتی ها که در حساب های مخصوصی نزد ارائه کنندگان خدمات رمزارزاتی ها نگهداری می شود، قابلیت توقیف به نفع محکوم له دارند.

۵- وضعیت رمز ارزها در نظام حقوقی و رویه قضایی ایران

نظام حقوقی ایران در آغاز رویکرد مثبتی نسبت به ارزهای مجازی نداشته است. منع بهره مندی از این شیوه نوین در نظام پولی و مالی کشور و ارسال هشدار به کاربران مدنظر حاکمیت بود. از دلایل این امر نگرانی در برهم زدن نظام پولی کشور و بهره نامشروع از آن در جریان پولشویی بوده است. اما واقعیت های برملا شده مراجع مسئول را به نزدیکی مفهوم رمزارز با ارزهای رایج هدایت نموده و آن ها را به وادی مقررات ناظر بر قاچاق کالا و

دفتر کل توزیع شده، پایگاه داده ای است که اطلاعات ثبت شده در آن، توسط هر شرکت کننده یا گره - [Node] به روز و نگهداری می شود که تغییر یا حذف اطلاعات توسط یک فرد خاص را تقریباً غیرممکن می کند و امنیت اطلاعات را تا حد زیادی افزایش می دهد، منظور از توزیع شده (همگانی بودن) بدین معنی است که پرونده ها توسط یک سازمان مرکزی ثبت و به روزرسانی نمی شوند، بلکه به طور مستقل توسط هر گره (کامپیوتر) ساخته و نگهداری می شوند.

¹. crypto-asset service provider

ارز در برخورد با این پدیده سوق داده است. سند «الزامات و ضوابط فعالیت‌ها در حوزه رمزارزها» گویای این برداشت است.

با این وصف رواج بهره‌برداری از این پدیده و مخاطرات ناشی از انکار کلی آن، موجب شد تا در رویه قضایی نگاه انعطافی به رمزارزها برقرار شود. این نگاه به‌ویژه در دامنه اجرای احکام مدنی و برای بالا بردن ظرفیت منابع اجرای حکم اثرگذار و سودمند است. در استفتایی که از مقام رهبری پیرامون مشروعیت استخراج و خرید و فروش رمزارزها و رمز دیجیتالی شده، پاسخ ایشان چنین بوده: «حکم این امر تابع قوانین و مقررات نظام جمهوری اسلامی ایران است».^۱ برداشت منطقی از این پاسخ فقدان برخورد موضوع با احکام و موازین شرعی است چه اولاً؛ در منابع شرعی نشانه‌ای در رویارویی با چنین موضوعی دیده نمی‌شود و ثانیاً؛ اگر چنین می‌بود پاسخ یاد شده ارائه نمی‌شد و حکم موضوع به قانون‌گذار واگذار نمی‌گردید.

این جریان را با تحلیل در دامنه مقررات و بازتاب در رویه قضایی دنبال می‌نمائیم.

۱-۵- وضعیت حقوقی رمزارزها در دامنه مقررات تقنینی و فروتقنینی

از مقررات عام مانند قانون مدنی، قانون تجارت و قانون تجارت الکترونیک که به وضع احکام کلی در خصوص اموال و مشروعیت معاملات نسبت به آن‌ها پرداخته‌اند، بگذریم، در مقررات فروتقنینی خاص برداشتی دستگیرمان می‌شود که مخالفتی با ارزش اقتصادی این پدیده نوین پولی و قرارگیری آن‌ها در دامنه اموال قابل بازداشت ندارد. طبق مصوبه هیئت دولت مورخ ۱۳/۰۵/۱۳۹۸، ریسک استفاده از رمزارزها با خود متعاملین می‌باشد و مشمول حمایت و ضمانت دولت و نظام بانکی نمی‌باشد و استفاده از آن در مبادلات داخل کشور مجاز نیست. البته طبق ماده ۲ همین مصوبه استخراج رمزارز با صدور مجوز از سوی

^۱. www.eghtesadonline.com/n32q3

وزارت صنعت، معدن و تجارت مجاز می‌باشد. این رمزارزها به گفته رئیس وقت بانک مرکزی تنها برای واردات می‌توانند مورد استفاده قرار بگیرند.

همچنین آیین‌نامه فرایند ماینینگ ارزهای دیجیتال مصوب ۱۳۹۸ مفید مشروعیت و اقتصادی بودن ارزهای دیجیتال است.

برابر ماده ۲ آیین‌نامه استخراج رمزارزی‌ها؛ هرگونه فعالیت مربوط به استخراج رمزارزی اعم از واردات، تولید، فروش و تعمیرات تجهیزات صرفاً با دریافت مجوز از وزارت صمت و از طریق رویه قانونی تجاری و گمرکی مجاز است. برابر تبصره ۷ ماده مزبور؛ شرایط صدور مجوز واردات یا تولید تجهیزات تخصصی، استخراج رمزارزی با رعایت ماده ۷ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی و اصلاحات بعدی آن توسط وزارت صمت با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تعیین و ابلاغ خواهد شد.

بنابراین چنانچه سرمایه‌گذار با رعایت ضوابط قانونی مبادرت به استخراج رمزارزی نماید، در امکان بهره‌برداری، معامله و معرفی محصول برای بازداشت منع قانونی وجود ندارد. اما چالش آنجا هست که هنوز مقررات روشنی در این زمینه وضع نشده است و نظارت سازمانی دقیق بر این امر وجود ندارد. از سویی رمزارزهای دیجیتال در زمره اموال بی‌بیکر^۱ یا اموال غیرملموس^۲ قرار دارد و شیوه توقیف آن با فراهم شدن شناسایی قانونی، دشواری دیگری است که فراروی ذی‌نفع قرار دارد.

۲-۵- ضبط و توقیف رمزارز و ارز دیجیتال در فرایند کیفری

در توقیف و مصادره‌ی ارز دیجیتال گاه این فرایند نسبت به مجرمان مالی به ویژه مجرمین یقه سفید^۳ در روند کیفری معمول می‌شود که ضابطین خاص در اداره پلیس بر

^۱. Biens Incorpores

^۲. Intangible Property

^۳. White collar crimes

پایه دستور مقام قضایی با دسترسی به کیف پول ارز دیجیتال^۱ و فریز آن امکان بازگشایی و فعالیت را از صاحب آن می‌گیرد. اما اگر دسترسی به رمز کیف پول ارزی میسر نباشد و متهم همکاری ننماید و دستور تامینی و تدابیر موقتی هم راهگشا نباشد، پلیس ناچار به انسداد سیستم ارزی متهم است. نتیجه این اقدام جلوگیری از انتقال ارز به کیف پول دیگری است و زمینه را برای انتقال به کیف پول مرکزی توسط پلیس فراهم می‌سازد. مصادره و توقیف رمزارزها بسته به نوع آن متفاوت بوده و مستلزم تخصص ویژه پلیس و ضابط است.^۲

همچنین با توجه به اینکه برابر ماده ۲۲ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی^۳ جریان و آیین اجرای احکام و ضرر و زیان ناشی از جرم، رد مال و مجازات‌های با ماهیت مالی و مدنی برابر ضوابط و مقررات اجرای احکام مدنی برپا داشته می‌شود، از این رو در هر مناسبت که جنبه مدنی حکم کیفری در برخورد با رمزارز و ارز دیجیتال باشد قواعد و ترتیبات جاری در بازداشت و برداشت این نوع مال در فرایند اجرای حکم مدنی معمول خواهد شد.

۳-۵- توقیف رمز ارز در دامنه اجرای حکم مدنی

توقیف و تبادل رمزارزها در دامنه اجرای احکام مدنی در دو مجرا و چند حالت متصور است.

مجرای نخست: بازداشت و سپس تصاحب رمزارز یا ارز دیجیتال به عنوان عین محکوم- به است. اجرای چنین حکمی با چند حالت روبرو می‌شود: **حالت نخست اینکه؛** برابر

^۱. Wallets; computer wallets, mobile wallets, online wallets & cold storage.

^۲. در ژوئن ۲۰۱۴ دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد (UNODC) راهنمای اساسی در خصوص کشف و بررسی پولشویی حاصل از جرایم معاملات ارزهای مجازی وضع کرد.

^۳. ماده ۲۲ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی: «کلیه محکومیت‌های مالی از جمله دیه، ضرر و زیان ناشی از جرم، رد مال و امثال آن‌ها جز محکومیت به پرداخت جزای نقدی، مشمول این قانون خواهند بود».

ماده ۳۸ قانون اجرای احکام مدنی دادورز بایستی عین محکوم‌به را از اختیار دادباخته و یا ثالث متصرف خارج ساخته و در اختیار دادبرده قرار دهد و از او رسید دریافت کند. چنانچه دو سوی اجرا به روش اجرای اختیاری یا توافقی خود برنامه اجرای حکم را تنظیم و اجرا نمایند (مواد ۴۰ و ۴۱ قانون اجرای احکام مدنی) دادورز با چالش و پرسشی روبرو نخواهد بود.

حالت دوم اینک؛ شخص ثالث برابر تبصره ماده ۳۴ قانون اجرای احکام مدنی به جای عین محکوم‌به که از دسترس خارج بوده و دادباخته حاضر به دادن آن نیست، داوطلبانه حاضر به اجرای عین تعهد و دادن محکوم‌به شده و به روش توافقی با دادبرده به حل و فصل عملیات اجرا می‌پردازد. عین شیوه پیش گفته در این مورد نیز دادورز با مشکلی و تکلیفی روبرو نخواهد بود.

حالت سوم اینک؛ عین محکوم‌به (رمزارز یا ارز دیجیتال) از دسترس خارج شده یا تلف شده باشد. در این صورت برابر ماده ۴۶ قانون اجرای احکام مدنی دو طرف می‌توانند با تراضی و یا تن دادن به ارزیابی کارشناس معادل ارزش آن را جایگزین عین محکوم‌به نمایند.

حالت چهارم اینک؛ عین محکوم‌به (رمزارز یا ارز دیجیتال) از دسترس خارج شده یا تلف گردیده و دادبرده هم جز به دریافت عین محکوم‌به با گزینه دیگری موافقت نمی‌کند. در این حالت او ناچار است در یک صرافی معتبر داخلی یا خارجی یا با کیف پول دیجیتال گشایش حساب نموده و یا نشانی و رمز کیف پول دیجیتال یا صرافی شخص مورد اعتماد خود را به دایره اجرا معرفی نماید تا دادورز موجبات انتقال محکوم‌به به حساب او را فراهم سازد. بی‌گمان اجرای چنین حکمی بدین آسانی منوط به داشتن رمزارز یا ارز دیجیتال برابر با میزان محکوم‌به از سوی دادباخته است و الا به ناچار دادبرده باید از طریق شناسایی و معرفی دیگر اموال او و سپس معادل‌سازی آن با میزان رمزارز و ارز دیجیتال محکوم‌به با نظارت دادورز و ارزیابی کارشناس صاحب تخصص، محکوم‌به را استیفاء نماید.

مجرای دوم؛ شناسایی و بازداشت رمزارز و ارز دیجیتال دادباخته به عنوان تنها مال شناسایی شده برای استیفای محکوم‌به است. به عبارتی رمزارز و ارز دیجیتال عین محکوم‌به نیست بلکه وسیله‌ای برای دسترسی به آن است. در این مجرا با چند حالت روبرو خواهیم بود:

حالت نخست اینکه؛ استخراج با فعالیت ارزی و دستیابی دادباخته به رمزارز معرفی شده در روندی قانونی بوده و توقیف دارایی او از نظر فنی^۱ و حقوقی منعی ندارد. افزون بر آن دو سوی اجرا در مورد شیوه اجرای حکم برپایه سرمایه مزبور توافق دارند که بر مبنای ارزش احتمالی و شیوه مورد توافق دو طرف، دادورز صورت مجلس را تنظیم می‌نماید.

حالت دوم آنکه؛ رمزارز و دارایی معرفی و شناسایی می‌شود، اما طرفین در مورد میزان ارزش و نحوه مبادله آن اشتراک نظر ندارند، در این وضعیت با توجه به مصوبه ۱۳۹۸/۰۵/۰۶ هیئت وزیران مبنی بر رسمیت نداشتن رمزارز در مبادلات داخلی و با عنایت به مثلی بودن مال و عدم امکان توقیف و فروش با توجه به ملاک ماده ۴۶ ق.ا.ا.م دادورز می‌تواند از نظر کارشناس صاحب تخصص استفاده کند. کارشناس نیز با جستجو در سایت‌های معتبر و رسمی در مورد ارزش بهنگام رمزارز و دارایی اظهارنظر می‌نماید. یا بر آن پایه بازداشت و سپس دستیابی به محکوم‌به را معمول دارد.

در وضعیتی هم که دادباخته غایب است اما رمزارز و دارایی به عنوان تنها مال از او شناسایی شود، چون امر بازداشت و انتقال رمزارز و دارایی در مبادلات داخلی برابر مقررات فعلی امکان‌پذیر نیست بنابراین جریان توقیف بر این مال بی‌نتیجه خواهد بود. چنانچه مسیر دستیابی به این مال مجرمانه و غیرقانونی باشد، دادورز باید مراتب را به اداره پلیس

^۱ از نظر فنی رمزارز باید در یک کیف پول حضانتی (Custodial) باشد تا امکان توقیف محتویات آن وجود داشته باشد. مقصود از کیف پول حضانتی، کیف پولی است که کلید خصوصی آن در اختیار سازمان دیگری به جز کاربر اصلی قرار دارد و تراکنش‌ها توسط آن سازمان انجام می‌شود. مانند بیش‌تر کیف پول‌های موجود در صرافی‌های متمرکز که از نظر فنی امکان بازداشت تمام یا بخشی از دارایی موجود در آن فراهم است.

به منظور دسترسی به رمز کیف پول ارزی و در نهایت انسداد سیستم ارزی دادباخته، اعلام دارد.

اداره کل حقوقی قوه قضائیه در نظریه شماره ۱۶۲۳/۱۴۰۰/۷ مورخ ۱۴۰۱/۰۸/۲۴ در مورد نحوه رد مال در رمزارز کلاهبرداری شده اظهار می‌دارد: «اولا با عنایت به مقررات مربوط از جمله ماده ۳۱۲ ق.م و ماده ۷۴۱ ق.م.ا (ماده ۱۳ قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸) معادل آنچه از کیف پول الکترونیکی برده شده است، باید به مال‌باخته مسترد شود؛ از آنجا که مال موضوع سوال مثلی تلقی می‌شود، دادگاه باید حکم به پرداخت ارز دیجیتال صادر کند و در صورت امتناع با عنایت به اینکه معامله ارزهای دیجیتال بر اساس مقررات بانک مرکزی و تصویب‌نامه شماره ۵۸۱۴۴/ت/۵۵۶۳۷ ه مورخ ۱۳۹۸/۰۵/۰۶ هیئت وزیران در مبادلات داخلی رسمیت ندارد، لذا توقیف و فروش آن به وسیله اجرای احکام ممکن نیست؛ بنابراین در حکم مالی است که به آن دسترسی نیست و با توجه به ملاک ماده ۴۶ ق.ا.ا.م قیمت آن به تراز طرفین و در صورت عدم تراضی، بهای آن به قیمت یوم‌الاداء به وسیله کارشناس و خبره محاسبه و از محکوم علیه وصول و به محکوم له پرداخت می‌شود»^۱.

۴-۵- وضعیت معامله رمزارز در رویه قضایی

واقعیت آن است که رویه قضایی در کشور ما با موضوع رمزارز چندان درگیر نشده است. یافتن قاعده راهنما از دل رویه قضایی سخت و دشوار است. جستجو در این منبع اثرگذار به استخراج آرای درخور توجه و گره‌گشایی از ابهامات موجود نمی‌انجامد. با این وصف در اندک آرای مستدل و واقع محور می‌توان نگاه انعطافی دادرسان به موضوع و ارزش‌های

^۱ . اداره کل حقوقی قوه قضائیه همچنین پیش‌تر در دیدگاه مشورتی ش ۷/۹۸/۵۶۵ مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۰۴ تصریح نموده: «پول یا ارز دیجیتالی که به صورت الکترونیکی توزیع و قابل استفاده می‌باشد مانند بیت کوین طبق بند پ ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ و اصلاحات بعدی پول رایج خارجی و به تبع آن ارز مورد حمایت این قانون به شمار نمی‌رود».

مترتب بر این پدیده را ملاحظه کرد. از این جمله؛ شعبه چهارم دادگاه عمومی حقوقی شهرستان بجنورد در مناقشه‌ای با موضوع تسلیم یک واحد بیت کوین موضوع معامله بین خواهان و خوانده ضمن رد دفاع ماهوی خوانده دایر بر اینکه معامله بیت کوین نامشروع و باطل است و به استناد مواد ۲۱۵ و ۲۱۷ قانون مدنی به جهت فقدان مالیت دعوا مستوجب بطلان است در متن دادنامه تصریح نموده است: «... نه تنها حسب استعلام از بانک مرکزی دلیلی بر ممنوعیت و بطلان این نوع معاملات ارائه نشده، بلکه از سوی بانک مرکزی الزامات و ضوابط حوزه رمزارزها نیز تنظیم شده است. علاوه بر این طبق تعریفی که از مال در فقه صورت گرفته - المال ما یبذل به المال - و نظر امام خمینی (ره) در کتاب البیع مال چیزی است که متقاضی داشته باشد و عقلاً نسبت به آن رغبت داشته باشند...»، دادرسی دادگاه در نهایت دعوای خواهان را پذیرفته و بر معامله طرفین آثار قانونی مترتب ساخته است (نقل از: غلامی و دیگران. همان منبع. ص ۲۸۹).

همچنین می‌توان به دادنامه شماره ۱۴۰۰۶۸۳۹۰۰۱۲۵۹۷۳۳۱ مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۰۱ صادر از شعبه ۱۰۷ دادگاه عمومی حقوقی تهران استناد نمود. برابر این دادنامه: دعوای آقای .... با وکالت .... علیه آقای .... به‌خواسته .... الزام به انتقال ۱/۶۳۴ بیت کوین ارز دیجیتال) به انضمام کلیه هزینه دادرسی و هزینه خدمات دفتر قضایی و حق الوکاله وکیل مقوم به ۲۰۱'۰۰۰'۰۰۰ ریال با تبیین خواسته مبنی بر انتقال به کیف پول حساب کاربری خواهان به نشانی اینترنتی و در صورت امتناع از انتقال پرداخت قیمت ریالی به قیمت روز اجرا، وارد است؛ زیرا بازار مشمول منطقه الفراغ بوده و تا قبل از ممنوعیت قانونی از اصل اباحه پیروی می‌کند. با توسعه اینترنت و به موجب اصل اباحه، صرافی‌های اینترنتی به منظور خرید و فروش ارز دیجیتال یا رمز ارز شکل گرفته است. در کنار صرافی‌های فروش صرافی‌های اینترنتی واسطه نیز به منظور تسهیل در خرید و فروش رمز ارز با دریافت حق العمل کاری فعالیت می‌کنند؛ اما خرید و فروش رمز ارز به این شکل

است که، صرافی اینترنتی فروشنده رمز ارز برای خریدار یک حساب کاربری شخصی ایجاد می‌کند. خریدار مستقیماً و یا از طریق صرافی‌های واسطه مبادرت به خرید رمز ارز می‌نماید. خرید از طریق صرافی‌های واسطه به این شکل که خریدار، قیمت ریالی رمز ارز را به حساب بانک واسطه واریز می‌کند، عملیات خرید توسط صرافی واسطه انجام و رمز ارز توسط صرافی فروشنده به کیف پول اینترنتی حساب کاربری خریدار واریز می‌شود. چنانچه خریدار، خرید خود را از طریق نمایندگی شخص ثالثی انجام دهد، صرافی واسطه خرید، تنها کسی را خریدار می‌شناسد که وجه را به حساب بانکی صرافی واسطه واریز نموده است. خریدار اگر حساب کاربری در هر یک از صرافی‌های اینترنتی فروش رمز ارز نداشته باشد، می‌تواند به صرافی واسطه اجازه دهد رمز ارز خریداری شده را به کیف پول حساب کاربری شخص ثالث معرفی شده از ناحیه وی واریز کند. در فرضی که خریدار حساب کاربری نداشته و از طریق شخص ثالثی درخواست خرید نموده، سپس قیمت ریالی رمز ارز را به حساب صرافی واسطه واریز کرده و صرافی واسطه با اذن و رضایت خریدار، رمز ارز را به کیف پول حساب کاربری شخصی که خریدار معین نموده واریز کند، ید شخص معین امانی خواهد بود و هر موقع خریدار انتقال رمز ارز را از امین مطالبه کند وی رمز ارز را به حساب کاربری افتتاح شده خریدار و یا به حساب کاربری هر شخصی که خریدار معرفی کند باید واریز کند امتناع امین موجب طرح دعوی الزام به انتقال رمز ارز به حساب کاربری که خواهان معرفی نموده می‌شود با فرض صدور حکم به انتقال رمز ارز نظر به اینکه کیف پول شخصی رمز ارز به صورت سری است و از نظر فنی نه تنها برای صرافی واسطه حتی امکان دسترسی برای صرافی فروشنده به کیف پول صاحب حساب کاربری نیز وجود ندارد. بنابراین چنانچه محکوم علیه در زمان اجرای حکم از انتقال رمز ارز به کیف پول حساب کاربری محکوم له امتناع نماید قیمت ریالی رمز ارز به موجب قواعد نحوه اجرای محکومیت های مالی به قیمت روز اجرای حکم از محکوم علیه اخذ خواهد شد.

در این دعوی برابر مستندات محکمه پسند دادخواست، خواهان با واریز قیمت ریالی رمز ارز یا همان ارز دیجیتال به حساب بانکی صرافی خوانده آقای .... موضوع خواسته را خریداری نموده؛ چون در زمان خرید، خواهان فاقد حساب کاربری در هر یک از صرافی های اینترنتی فروش رمز ارز بوده با اذن و رضایت خود همچنین رضایت خوانده آقای .... رمز ارز خریداری شده به کیف پول حساب کاربری خوانده آقای .... واریز شده است و علی رغم مطالبه موضوع خواسته از خوانده ردیف اول از طریق اظهارنامه وی تاکنون از انتقال رمز ارز به حساب کاربری خواهان امتناع نموده است. وکیل صرافی واسطه آقای .... در جلسه دادگاه خرید رمز ارز موضوع خواسته را توسط خواهان از طریق صرافی موکلش به نشانی اینترنتی .... از صرافی فروش به نشانی ترکیه را تایید نمود: همچنین اعلام داشت با رضایت خریدار خواهان و خوانده آقای .... رمز ارز خریداری شده به کیف پول حساب کاربری خوانده آقای..... به نشانی اینترنتی .... واریز شده است؛ اما خوانده علی رغم ابلاغ واقعی از طریق سامانه ابلاغ الکترونیکی و مشاهده مخاطب در جلسه دادگاه حاضر نشده و در قبال ادعای خواهان دفاعی به عمل نیآورده است. لذا مالکیت خواهان نسبت به رمز ارز احراز شد و خوانده ملزم به انتقال رمز ارز موضوع خواسته به کیف پول حساب کاربری اعلامی خواهان می باشد. دادگاه به استناد اصل اباحه و مواد ۱۰- ۲۱۹- ۲۲۰- ۲۲۳- ۲۳۱- ۶۱۹- ۶۲۰ قانون مدنی و مواد ۱۹۸- ۵۱۵- ۵۱۹ قانون آیین دادرسی مدنی حکم به الزام خوانده آقای حسین فرخ مهر به انتقال ۱/۶۳۴ بیت کوین ارز دیجیتال به کیف پول حساب کاربری خواهان به نشانی اینترنتی .... پرداخت هزینه دادرسی به مبلغ ۷۴۸۰۰۰۰۰ ریال در حق خواهان صادر و اعلام می دارد با توجه به این که وکالت وکیل از خواهان رایگان بوده در خصوص حق الوکاله دادگاه مواجه با تکلیفی نیست. اما دعوی خواهان به خواسته مذکور، متوجه خوانده ردیف دوم آقای .... با وکالت آقای .... نمی باشد؛ زیرا خوانده واسطه خرید رمز ارز با ارز دیجتالی موضوع خواسته بوده؛ همچنین رمز ارز به

حساب کاربری وی واریز نشده است. دادگاه به استناد بند ۴ ماده ۸۴ و ماده ۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی قرار رد دعوا صادر و اعلام می‌دارد. رای حضوری ظرف بیست روز پس از تاریخ ابلاغ قابل تجدید نظر خواهی در محاکم محترم تجدید نظر استان تهران می‌باشد.

۶- فرایندهای اجرا در مسیر شناسایی، بازداشت و برداشت رمزارز و ارز دیجیتال

بنا به فرضی که استخراج و دستیابی به رمزارز قانونی و تحت کنترل و نظارت مراجع مسئول از جمله در وزارت صمت بوده و اجرای حکم از این طریق امکان‌پذیر باشد، در عمل آیین‌ها و فرایندهای اجرا به آن سهولت که در مورد دیگر اموال منقول و غیرمنقول جریان می‌یابد در رویارویی با این پدیده نوین پولی میسر نیست. با این حال آیین‌های اجرا را در برخورد با این نوع مال دنبال می‌نماییم.

۱-۶- آیین شناسایی و معرفی برای بازداشت

مطابق ماده ۳۴ قانون اجرای احکام مدنی دادباخته فرصت ده روزه از تاریخ ابلاغ اجراییه برای اجرای اختیاری حکم دارد. در غیر این صورت افزون بر پرداخت حقوق اجرا معادل یک بیستم محکوم‌به برابر ماده ۱۶۰ قانون مزبور، ناگزیر به تحمل پیامدهای شبه کیفری و کیفری خواهد بود. در همین مهلت برابر تبصره یک ماده ۳۵ قانون مزبور دادبرده می‌تواند اموال دادباخته را شناسایی و معرفی نماید. با توجه به شرایط و ویژگی‌هایی که پیش‌تر بیان شد؛ در نبود مال قابل دسترسی و بازداشت دیگر در فهرست دارایی دادباخته امکان شناسایی و معرفی رمزارز و ارز دیجیتال در قلمرو اموال دادباخته فراهم است.

۲-۶- بازداشت و حفاظت از رمزارز و ارز دیجیتال

مقررات ناظر بر بازداشت اموال و آیین‌های صورت‌برداری و حفاظت از مال توقیف شده در مواد ۴۹ به بعد قانون اجرای احکام مدنی تبیین شده است. پر واضح است که بسیاری از احکام در این دامنه سازگاری دقیقی با رمزارز و ارز دیجیتال ندارند. یک مانع جدی عدم

همراهی و همکاری دادباخته با دایره اجرا از جهت اعلام نام کاربری و رمز ورود به صرافی یا کیف پول خود است. دسترسی به حساب‌های افراد در بستر صرافی و یا کیف پول به گونه انحصاری در اختیار شخص مالک (دادباخته) است. بنابراین؛ چنانچه دادباخته با اختیار و طوعاً آدرس و رمز ورود برای دسترسی به رمزارز و ارز دیجیتال را اعلام دارد دادورز برابر با ماده ۵۱ قانون اجرای احکام مدنی بی‌درنگ معادل محکوم‌به ارز دیجیتال متعلق به دادباخته را توقیف می‌نماید و صورت مجلس توقیف را به امضای حاضرین رسانده و پیوست پرونده اجرایی می‌کند. این صورت مجلس به عنوان صورت اموال یا صورت مجلس صورت- برداری شناخته می‌شود.

اما چنانچه دادورز حاضر به همکاری و ارائه رمز ورود و نام کاربری خود نباشد، در این صورت عملاً اجرای حکم از این محل منتفی می‌شود. زیرا دادورز اختیاری به استفاده از قوای قهری و اجبار دادباخته برای همکاری ندارد. وانگهی از فرمولی که برابر ماده ۶۴ قانون اجرای احکام مدنی در ورود قهری به محل استقرار مال وضع شده به جهت تمایز ماهوی نمی‌توان استفاده کرد. در نتیجه یا باید به سراغ دیگر اموال دادباخته رفت و یا از سازوکارهای دیگر اجرایی مانند بازداشت مدنی دادباخته برابر ماده ۳ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی بهره‌مند شد.

البته چنانچه محل نگهداری ارز دیجیتال صرافی داخلی باشد با توجه به اینکه مدیر صرافی در فهرست عام اشخاص مخاطب احکام اجرا برابر ماده ۱۹ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی قرار می‌گیرد، دادورز می‌تواند به او دستور همکاری و اجرای حکم را صادر نماید. ضمانت اجرای جلوگیری از اجرای حکم و یا خودداری از اجرا حسب مورد می‌تواند حکم جزایی ماده ۵۷۶ قانون مجازات اسلامی- کتاب تعزیرات و یا ماده ۲۰ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی باشد.

در مورد توقیف ارز دیجیتال از کیف دیجیتال دادباخته در حالتی که دادباخته همکاری نمی‌کند برخی نویسندگان با استناد به ماده ۶۴ قانون اجرای احکام مدنی دسترسی به نوشته حاوی (کد بازیابی) و در نتیجه بازداشت ارز دیجیتال را امکان‌پذیر دانسته‌اند (غلامی، و دیگران. همان. ص ۲۹۶). این دیدگاه پذیرفتنی نیست. زیرا ماده ۶۴ قانون مرقوم پیوندی با موضوع مطروح ندارد. دادورز نمی‌تواند با جستجو و کنکاش در اسناد و مدارک شخصی دادباخته در صدد شناسایی دارایی مکتوم او برآید. تمام فرایندهای اجرای مدنی مبتنی بر حکم و جواز قانون‌گذار است. دادورز مأموریت و قلمرو اختیار خود را برابر سند اجرا و احکام صریح قانونی باز می‌یابد. روش یاد شده در این قلمرو قرار ندارد. از نقطه نظر مراقبت و حفاظت از ارز دیجیتال چنانچه صرافی محل نگهداری ارز دادباخته خارجی باشد؛ شیوه متعارف سپردن به حافظ امین پس از فرایند بازداشت و صورت‌برداری است یا در صورت امکان انتقال ارز دیجیتال به یک صرافی معتبر ایرانی و در گام نخست صرافی مورد نظر مشترک دو سوی اجراست.

۳-۶- ارزیابی رمزارز و ارز دیجیتال

آیین دیگر در فرایند اجرای حکم مدنی ارزیابی مال موضوع بازداشت برابر مواد ۷۳ به بعد و مواد ۱۰۵ به بعد قانون اجرای احکام مدنی است. برابر این مقررات چنانچه دو سوی اجرا در مورد ارزش ارز دیجیتال توافق داشته باشند بر آن پایه دادورز بدون نیاز به ارزیابی، قیمت‌گذاری می‌کند. اما در صورت اختلاف دو سوی اجرا یا عدم دسترسی به ایشان بر خلاف روشی که برای ارزیابی دیگر اموال منقول و غیرمنقول جاری است در این جریان دادورز می‌تواند با جستجو در سایت‌های معتبر و یا بهره‌مندی از دلالت مدیران صرافی مجاز قیمت آنلاین و به‌روز مال مزبور را پیدا نمایند.

۴-۶- فرآیند فروش رمزارز و ارزش دیجیتال و تصاحب آن از سوی دادبرده

جریان بازداشت اموال منقول و غیرمنقول برای دسترسی به محکوم‌به در نهایت به فرایند مزایده برابر مواد ۱۱۳ به بعد قانون اجرای احکام مدنی منجر می‌شود. اما مقررات مربوط به مزایده در خصوص رمزارز و ارزش دیجیتال کاربردی ندارد. ارزش این نوع مال با توجه به متغیرهای تاثیرگذار ناپایداری بوده و لحظه به لحظه در حال دگرگونی است از این‌رو و هم از جهت ماهیت متمایز مال، دادورز بایستی بی‌درنگ بر مبنای ارزش اعلام شده در سایت‌ها و منابع معتبر مبادرت به جابه‌جایی آن نماید. حکم ماده ۶۶ قانون اجرای احکام مدنی از حیث نتیجه و تاسیس فروش فوری به جریان مبادله رمزارز و ارزش دیجیتال نزدیک است.

نتیجه

ظهور پدیده‌ای با عنوان «رمزارز» در مناسبات نوین مالی و معاملاتی نشان داد که دانش حقوق در مسیر دگرگونی و بالندگی همواره متأثر از تازه‌ها و رخداد‌های پیش‌بینی نشده است. این پدیده، نشان‌گویا از پیوند دو جانبه حقوق و فناوری و تاثیرگذاری متقابل این دو است. هم می‌تواند به نهادهای حقوقی یاری رساند و از جمله در دامنه اجرا به عنوان منبعی قابل اتکا، سرنوشت بهتری برای دادبرده رقم زند و هم خود نیازمند شناسایی در بستر مقررات و تحلیل حقوقی برای جاگیری در دامنه دکترین، قوانین و رویه قضایی است.

نظام حقوقی ما روی خوش و بر خورد شفاف نسبت به رمزارزها و رمزدارایی‌ها نشان نداده است. ناآشنایی با این پدیده، قلمرو غیر قابل مهار آن و ترس از برهم خوردن نظم عمومی حاکم بر مناسبات مالی به سبب فعالیت‌های نامشروع چون پولشویی موجب شد تا قانون‌گذار ما با وسواس جریان شکل‌گیری این پدیده و رسوخ آن در مناسبات مالی شهروندان را دنبال نماید.

به هر روی در گذر زمان دولت به اهمیت این پدیده و ظرفیت اثربخشی مثبت آن به شرط مهار و کنترل در فرایند استخراج و عرضه، پی برد. آیین‌نامه استخراج رمزدارایی‌ها و جریان فعالیت پیرامون آن به تصویب وزارت صمت رسید. رویه قضایی در قلمرو کیفری بر مبنای مقررات جزایی و قانون جرایم رایانه‌ای رخداد‌های کیفری بر محور رمزارز را پوشش داد. در مناقشه‌های مدنی هم دادرسان درگیر با موضوع به جای انکار و شمول مقرراتی چون ماده ۶ ق.آ.د.م و واقعیت این پدیده را شناسایی نموده و روابط مبتنی بر آن را با رعایت شرایط عام شکلی و ماهوی محترم شمردند.

دغدغه مهمی که تا کنون پاسخ دقیق نیافته؛ بازداشت رمزارز و رمزدارایی به عنوان مال دادباخته برای دستیابی به محکوم‌به است. اداره کل حقوقی قوه قضاییه در تازه‌ترین دیدگاه مشورتی در تاریخ ۱۴۰۱/۰۸/۱۴ تصریح نموده: «در صورت خودداری دادباخته

از استرداد رمزارز با توجه به اینکه معامله نسبت به آن بر اساس تصویب‌نامه مورخ ۱۳۹۸/۰۵/۰۶ بانک مرکزی در مبادلات داخلی رسمیت ندارد، لذا توقیف و فروش آن از سوی دایره اجرا ممکن نیست».

با این حال در فرض آنکه:

- رمزارز یا ارز دیجیتال خود عین محکوم‌به بوده و دسترسی به آن بدون دشواری امکان‌پذیر است؛

- استخراج و دستیابی به رمزارز و ارز دیجیتال از سوی دادباخته در روندی قانونی صورت یابد؛

- دو سوی اجرا بر مبادله رمزارز به جای محکوم‌به در چارچوب ماده ۴۰ ق.ا.ا.م توافق نمایند؛

- در فرض توافق به مبادله رمزارز اما دوگانگی در تعیین ارزش آن، با تلقی مثلی بودن رمزارز و ارزش گذاری برپایه حکم ماده ۴۶ ق.ا.ا.م با جلب نظر کارشناس بهای معادل آن به دست آید؛

باید توقیف رمزارز را امکان‌پذیر دانست. این نتیجه از یک سو ظرفیت سازوکارهای اجرایی را برای اجرای حتمی حکم فزونی می‌بخشد. از سوی دیگر در چارچوب اصل تأمین مصالح و تراضی دادبرده و دادباخته (موسوی، همان، ص ۳۸) به اهداف و مبانی اجرای می‌رساند. سرانجام اینکه؛ ارزش اقتصادی رمزارز انکارشده نیست، در چارچوب اصل فراگیری دامنه بازداشت با انعطاف سلیقه‌های اجرایی و گردهم‌آیی شرایط قانونی، می‌تواند در مدار بازداشت و اهداف اجرایی قرار گیرد.

نکته پایانی اینکه؛ در نبود مقررات روشن و برداشت‌های ناهمگون تکلیف فراروی قانون‌گذار وضع سند تقنینی یا فروتقنینی لازم به منظور تبیین امکان بازداشت و فروش رمزارزها و ارزش‌های دیجیتال در فرایند اجرای حکم مدنی و بخش مدنی احکام جزایی است.

همچنین در این بستر احکام لازم از حیث پابندی کنشگران در حوزه معاملات رمزارزها به ثبت و ضبط هویت دقیق خود و نیز التزام متصدیان صرافی‌های مجاز به شناسایی و ثبت هویت دقیق کاربران و مشتریان خود گریزناپذیر است. این تدبیر ضمن انتظام جریان معاملات در این بستر عوامل اجرای حکم مدنی را از جهت تسهیل اجرای حکم و شناسایی دارایی دادباختگان کمک می‌نماید.

فهرست منابع

الف- منابع فارسی

۱. امامی، سید حسن (۱۳۷۰). حقوق مدنی. جلد اول. کتابفروشی اسلامیه. چاپ هشتم.
۲. جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۹۵). الفارق. جلد ۴. انتشارات گنج دانش. چاپ سوم.
۳. جوادی، امیر «رمزارز به چه معناست». درخور جستجو در: www.amirjavadilawyer.com
۴. حبیب‌زاده، طاهر. «رمزارزها در بستر مبانی فقهی و حقوقی و سیاست‌گذاری ایران». درخور جستجو در: www.drhabibzadeh.com
۵. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷). فرهنگ دهخدا. جلد ۱۳. موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران. چاپ دوم. سری جدید. ص ۱۹۹۸۴.
۶. روشن، محمد؛ مظفری، مصطفی؛ میرزایی، هانیه (۱۳۹۸). «بررسی فقهی و حقوقی بیت کوین». فصلنامه تحقیقات حقوقی. دوره ۲۲.. ش ۸۸
۷. شمس، عبدالله (۱۳۹۷). اجرای احکام مدنی. جلد دوم. انتشارات دراک. چاپ نخست.
۸. کاتوزیان، ناصر (۱۴۰۰). حقوق مدنی. اموال و مالکیت. انتشارات میزان. چاپ ۵۴.
۹. غلامی، یاسر؛ جوادی، میثم؛ مقدسی، محمدباقر (۱۴۰۲). اجرای احکام مدنی از محل ارزشهای دیجیتال. مجله حقوقی دادگستری. دوره ۸۷. شمار ۱۲۱. بهار
۱۰. موسوی، سیدعباس (۱۴۰۱). اجرای احکام مدنی. جلد نخست. انتشارات دادگستر. چاپ سوم

ب- منابع لاتین

1. De Veris, P.D. (2016). Analysis of Cryprocurrency, Bitcoin, and the future. International Journal of Business Management and Commerce, Vol. 1
2. Okic, S, Cvetkovic, A, Adamovic, S, Ristic, N, Spalevic, P. (2019), Comparative Analysis of Cryptocurrency Wallet Vs Traditional Wallets Vs Traditional Wallet, Ekonomika, Vol. 65
3. <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2018/06/what-are-cryptocurrencies-like-bitcoin-basics>

4. <https://www.statista.com/statistics/863917/number-crypto-coins-tokens/>
5. <https://www.fool.com/investing/stock-market/market-sectors/financials/cryptocurrency-4.stocks/crypto-tokens/>
6. <https://www.fincen.gov/fact-sheet-msb-registration-rule> Accessed: 1/09/2023
7. <https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/> Accessed: 1/09/2023
8. <http://www.eghtesadonline.com/n32q3>
9. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0593>
10. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)739221#:~:text=T%20European%20Parliament%20will%20shortly,covered%20by%20existing%20EU%20legislation.](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)739221#:~:text=T%20European%20Parliament%20will%20shortly,covered%20by%20existing%20EU%20legislation.)
11. https://www.cftc.gov/sites/default/files/idc/groups/public/@newsroom/documents/file/bitcoin_factsheet120117.pdf Accessed: 1/09/2023
12. <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/targeted-update-virtual-assets-vasps.html> Accessed: 1/09/2023
13. <https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/>
14. <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2019/3556.html>
15. <https://www.mourant.com/news-and-views/updates/updates-2022/cryptic-clarity---cryptoassets-as-a-thing-in-possession--a-thing-in-action--or-a-different-thing-altogether.aspx#:~:text=Ultimately%2>